

مروری بر روش‌های کاربردی تحقیق کیفی

دور

علوم اجتماعی و انسانی

دکتر محمد شایسته

عضو هیئت علمی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

www.ketab.ir

سرشناسه : علیزاده، ندا، ۱۳۶۱-

عنوان و نام پدیدآور : مروری بر روش های کاربردی تحقیق کیفی در علوم اجتماعی و انسانی / ندا علیزاده.

مشخصات نشر : تهران: سازمان جهاد دانشگاهی تهران، انتشارات ، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۲۶۰ ص.؛ مصور، جدول.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۳۳-۲۹۰-۶

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی: . Review of the applied methods of qualitative research in social and human science

یادداشت : واژه نامه.

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : علوم اجتماعی — تحقیق — روش شناسی — Research — Methodology Social sciences

موضوع : علوم انسانی — تحقیق — روش شناسی — Research — Methodology Humanities

موضوع : تحقیق کیفی — روش شناسی — Research — Methodology Qualitative research

شناسنامه رزومه : سازمان جهاد دانشگاهی تهران. انتشارات

بندی شکره : ۴۱۳۹۶ م ۸/۶۲ H

رده ی دیویی : ۳۰۰/۷۲

شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۱۱۳۹۶

سازمان جهاد
انتشارات

مروری بر روش های کاربردی تحقیق کیفی در علوم اجتماعی و انسانی

تألیف: ندا علیزاده

ناشر: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران

ناظر چاپ: احمد آرش

لیتوگرافی: زاویه نور

چاپ و صحافی: شریف

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰/۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول. بهار ۱۳۹۶

ISBN: 978-600-133-X-X

شابک: ط-ط-۱۳۳-۶۰۰-۹۷۸

<http://nashr.jahat.ir>

نشانی: تهران - صندوق پستی ۱۳۱۴۵-۱۸۶

en.jahat@gmail.com

تلفن: ۶۶۹۵۵۷۵۳ - تلفکس: ۶۶۹۵۴۳۶۸

تلفن مراکز پخش: ۶۶۴۹۰۷۴۰ - ۶۶۴۹۰۷۴۲

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هرکس تمام یا قسمتی

از این اثر را بدون اجازه مؤلف یا ناشر تکثیر و کپی برداری کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

پیش‌گفتار نه‌سنده

روش‌های کیفی در علوم انسانی از جمله روش‌های پژوهشی هستند که استفاده از آن‌ها در موقعیت‌ها و جایگاه‌های مناسب خود می‌تواند بسیار اثربخش باشد، اما متأسفانه پژوهشگران و صاحب‌نظران کشور ما به این روش‌ها کمتر توجه کرده‌اند، به گونه‌ای که حجم زیادی از پژوهش‌های علمی خالی از بلاقی شده و تنها محدود به روش‌های کمی و آن هم بیشتر پیمایشی و کاربردی شده است. متأسفانه تحقیق‌های اکتشافی و تولیدکننده علم در کشور به‌رغم ظرفیت مناسب، درخور توجه نشده و شاید علت آن را بتوان ضعیف بودن در ارتباط‌ها و کارهای جمعی دانست، چراکه تحقیق‌ها کمی نیازمند تبادل نظر بیشتر میان افراد است. از طرف دیگر بسیاری از مدیران اعتقادی به اختصاص وقت به این روش‌ها ندارند و به این موضوع بی‌توجه‌اند و اصولاً به لحاظ ارزشی، مطالعات کیفی با حوزه مطالعات دست‌دوم و ثانویه قلمداد می‌کنند. در حالی که بیشتر از سه دهه است که در اروپا روش کیفی میان پژوهشگران از استقبال بیشتری برخوردار شده است چراکه آن‌ها اعتقاد دارند پژوهش کیفی، زمینه را برای درک و مداخله بیشتر و بهتر در عرصه پژوهش، به‌ویژه در قلمرو مطالعات انسانی، فراهم می‌کند. از این رو، این کتاب سعی دارد ضمن بیان اهمیت و لزوم توجه به پژوهش‌های کیفی، به‌ویژه در تحقیق‌های وابسته به علوم انسانی، دوازده روش تحقیق کیفی پرکاربرد و در عین حال ناشناخته را به همراه ذکر مثال کاربردی در هر روش، برای پژوهشگران جوان معرفی کند. امید است محتوای این کتاب بتواند گامی به‌منظور گسترش توجه به پژوهش‌های کیفی در تحقیق‌های دانشگاهی بردارد، همین‌طور باعث افزایش قدرت تحلیلی محققان و گسترش فرهنگ کارگروهی میان آن‌ها شود.

فهرست مطالب

مقدمه ناشر.....	۵
پیش‌گفتار نویسنده.....	۷
فصل اول: آشنایی با مطالعات کیفی.....	۱۷
اهداف یادگیری فصل اول:.....	۱۷
مقدمه.....	۱۷
تعریف تحقیق کیفی.....	۱۸
تفاوت پژوهش کیفی و کمی.....	۲۰
دلایل انتخاب روش تحقیق کیفی.....	۲۲
ویژگی‌های پژوهش کیفی.....	۲۴
نمونه اول: قالب ساخت‌گرا/تفسیری.....	۲۸
قالب کیفی جانب‌دارانه/مشارکت جویانه.....	۲۹
منابع فصل.....	۳۰
منابع بیشتر برای مطالعه.....	۳۰
فصل دوم: آشنایی با مراحل شروع یک مطالعه کیفی.....	۳۱
اهداف یادگیری فصل دوم:.....	۳۱
مقدمه.....	۳۱
مسئله پژوهش.....	۳۲
بیان اهداف.....	۳۲

۳۴	سؤال‌های پژوهش
۳۶	گردآوری داده‌ها
۳۷	اشکال داده
۳۸	مرتب کردن داده‌ها
۳۹	تحلیل داده‌ها در پژوهش‌های کیفی
۴۳	منابع فصل
۴۴	منابع بیشتر برای مطالعه
۴۵	فصل سوم: آشنایی با روش تحقیق جامعه‌سنجی (Sociometry)
۴۵	اهداف یادگیری فصل سوم:
۴۵	مقدمه
۴۶	تعاریف
۴۷	انواع گروه‌ها
۴۷	فواید جامعه‌سنجی
۴۸	انواع جامعه‌سنجی
۴۸	کاربرد روش جامعه‌سنجی
۴۹	اهداف جامعه‌سنجی
۵۰	اعتبار و اعتبار سنجی
۵۰	انتخاب معیارها
۵۰	اصول انتخاب معیارها
۵۱	استخراج داده‌ها
۵۲	ارائه داده‌ها
۵۲	شرایط اجرای روش جامعه‌سنجی
۵۳	اجرای جامعه‌سنجی
۵۳	نحوه اجرای جامعه‌سنجی
۵۶	منابع فصل
۵۷	منابع بیشتر برای مطالعه

۵۹	فصل چهارم: آشنایی با روش تحقیق فراترکیب در پژوهش های کیفی (Meta-syntesise)
۵۹	اهداف یادگیری فصل چهارم:
۵۹	مقدمه
۶۰	فراترکیب در واکاوی های کیفی
۶۱	انواع مطالعه ها یا اقدام های فراترکیبی در واکاوی های کیفی
۶۲	مراحل انجام فراترکیب
۶۵	تحلیل نمونه ها
۶۶	تحلیل روش شناسی منابع
۶۸	تحلیل محتوا
۷۲	تحلیل نتایج
۷۵	منابع فصل
۷۶	منابع بیشتر برای مطالعه
۷۷	فصل پنجم: آشنایی با روش تحقیق فراترکیب (Meta-Analysis)
۷۷	اهداف یادگیری فصل پنجم:
۷۷	مقدمه
۷۸	پیشینه فراترکیب
۷۹	فراترکیب چیست؟
۸۰	هدف فراترکیب
۸۱	ویژگی های فراترکیب
۸۲	ضرورت و اهمیت فراترکیب
۸۲	مزایای فراترکیب
۸۴	مراحل اجرای روش فراترکیب
۸۵	تهیه خلاصه و ترکیب نتایج
۸۵	ارزش یابی نتایج پژوهش ها
۸۶	انواع روش های پایایی عبارت اند از:
۸۸	یافته های پژوهش
۸۹	نتیجه گیری یافته های پژوهش

منابع فصل.....	۹۱
منابع بیشتر برای مطالعه.....	۹۱
فصل ششم: آشنایی با روش تحقیق نظریه برخاسته از داده‌ها (Grounded Theory).....	۹۳
اهداف یادگیری فصل ششم:.....	۹۳
مقدمه.....	۹۳
ابده زیربنایی روش نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۹۴
تعاریف مربوط به نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۹۴
درجه‌بندی از نظریه برخاسته از داده‌ها استفاده می‌شود؟.....	۹۵
شاخصه‌های محوری نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۹۶
انواع طرح‌های پژوهشی به روش نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۹۷
طرح سیستماتیک.....	۹۸
طرح نوظهور.....	۱۰۰
طرح سازاگرا.....	۱۰۱
گام‌های انجام پژوهش به روش نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۱۰۲
چگونگی ارزیابی گزارش تحقیق نظریه برخاسته از داده‌ها.....	۱۰۴
منابع فصل.....	۱۱۱
منابع بیشتر برای مطالعه.....	۱۱۲
فصل هفتم: آشنایی با روش تحقیق پدیدارشناختی (Phenomenology).....	۱۱۳
اهداف یادگیری فصل هفتم:.....	۱۱۳
مقدمه:.....	۱۱۳
مفهوم پدیدارشناختی چیست؟.....	۱۱۴
تاریخچه، روش و فلسفه پدیدارشناختی.....	۱۱۵
رویه‌های انجام پژوهش پدیدارشناختی.....	۱۱۶
پدیدارشناختی جامعه انسانی.....	۱۱۷
کاربرد پدیدارشناختی در تعلیم و تربیت.....	۱۲۰
ویژگی‌های برنامه درسی مبتنی بر دیدگاه پدیدارشناختی ون منن.....	۱۲۱
بررسی پدیدارشناختی ون منن.....	۱۲۲

چالش‌های پدیدارشناختی.....	۱۲۳
مثال کاربردی (مشخص کردن نیازهای اجتماعی افراد فلج مغزی).....	۱۲۳
منابع فصل.....	۱۲۶
منابع بیشتر برای مطالعه.....	۱۲۶
فصل هشتم: آشنایی با روش تحقیق تحلیل مکالمات یا گفتمان (Discourse Analysis).....	۱۲۹
اهداف یادگیری فصل هشتم:.....	۱۲۹
مقدمه.....	۱۲۹
تحلیل گفتمان چیست؟.....	۱۳۰
پیش‌فرض‌ها و انگیزه‌های تحلیل گفتمان.....	۱۳۱
مهم‌ترین اهداف، تحلیل گفتمان.....	۱۳۲
تحلیل گفتمان به عنوان روشی کیفی.....	۱۳۲
الگوی تحلیل گفتمان.....	۱۳۳
کاربردهای تحلیل گفتمان.....	۱۳۴
مراحل اجرای تحلیل گفتمان.....	۱۳۵
روایی و پایایی پژوهش‌های گفتمانی.....	۱۳۸
سطوح گفتمان در علوم اجتماعی.....	۱۴۰
نقاط قوت و ضعف تحلیل گفتمان.....	۱۴۱
منابع فصل.....	۱۴۲
منابع بیشتر برای مطالعه.....	۱۴۳
فصل نهم: تحلیل محتوا (Content Analysis).....	۱۴۵
اهداف یادگیری فصل نهم:.....	۱۴۵
مقدمه.....	۱۴۵
تاریخچه تحلیل محتوا.....	۱۴۶
تعریف تحلیل محتوا.....	۱۴۷
ویژگی‌ها و شروط تحلیل محتوا.....	۱۴۹
موارد کاربرد تحلیل محتوا.....	۱۵۰
انواع تحلیل محتوا.....	۱۵۰

۱۵۱	تحلیل محتوای کمی
۱۵۳	تحلیل محتوای کیفی
۱۵۶	رویکردهای تحلیل محتوای کیفی
۱۵۶	تحلیل محتوای عرفی
۱۵۸	تحلیل محتوای جهت‌دار
۱۶۰	تحلیل محتوای تلخیصی
۱۶۲	مراحل تحلیل محتوا
۱۶۳	محتوای مناسب برای تحلیل محتوا
۱۶۳	کاربرد تحلیل محتوا
۱۶۵	واحدها و طبقه‌بندی استفاده شده در تحلیل محتوا
۱۶۶	مقوله‌های تحلیل محتوا
۱۶۸	منابع
۱۶۹	منابع بیشتر برای مطالعه
۱۷۱	فصل دهم: مطالعه موردی (Case Study)
۱۷۱	اهداف یادگیری فصل دهم
۱۷۱	مقدمه
۱۷۲	روش مطالعه موردی
۱۷۳	انواع مطالعه موردی
۱۷۵	گام‌های انجام مطالعه موردی
۱۷۹	پایایی در روش مطالعه موردی
۱۷۹	روایی ساختار در مطالعه موردی
۱۸۰	روایی درونی در مطالعه موردی
۱۸۰	مهارت‌های لازم برای انجام مطالعه موردی
۱۸۱	امتیازات استفاده از روش مطالعه موردی
۱۸۱	محدودیت‌های روش مطالعه موردی
۱۸۲	مثال کاربردی
۱۸۹	منابع فصل

منابع بیشتر برای مطالعه	۱۹۱
فصل یازدهم: گروه کانونی (Focus group)	۱۹۳
اهداف یادگیری فصل یازدهم:	۱۹۳
مقدمه	۱۹۳
هدف از ایجاد گروه کانونی	۱۹۴
چگونگی انجام تحقیق به روش گروه‌های کانونی	۱۹۴
نکات مهم در فرایند تحقیق	۱۹۸
نقاط قدرت و ضعف گروه‌های کانونی	۱۹۹
ارزیابی قابلیت اعتماد یافته‌ها	۱۹۹
کارکردهای گروه‌های کانونی	۲۰۰
مثال کاربردی	۲۰۱
بحث و نتیجه‌گیری از یافته‌های این دست آمده	۲۰۶
منابع فصل	۲۰۸
منابع بیشتر برای مطالعه	۲۰۸
فصل دوازدهم: قوم‌نگاری (Ethnography)	۲۰۹
اهداف یادگیری فصل دوازدهم:	۲۰۹
مقدمه	۲۰۹
تعاریف قوم‌نگاری	۲۱۰
کاربردهای قوم‌نگاری	۲۱۱
قوم‌نگاری: روش، فن یا نظریه؟	۲۱۲
قوم‌نگاری به عنوان روش تحقیق کیفی	۲۱۳
انواع قوم‌نگاری	۲۱۳
فرایند تحقیق قوم‌نگاری	۲۱۴
ویژگی‌های اصلی یک روش قوم‌نگار	۲۲۱
مزایا و معایب تحقیقات قوم‌نگاری	۲۲۲
منابع فصل	۲۲۶
منابع بیشتر برای مطالعه	۲۲۷

۲۲۹	فصل سیزدهم: اقدام پژوهی (Action Research)
۲۲۹	اهداف یادگیری فصل سیزدهم:
۲۲۹	مقدمه
۲۳۰	حوزه عمل و هدف اقدام پژوهی
۲۳۱	تعاریف اقدام پژوهی و تبیین جایگاه آن در میان سایر روش های پژوهش
۲۳۲	پیش فرض ها و شرایط مناسب برای اقدام پژوهی
۲۳۳	ویژگی های روش تحقیق اقدام پژوهی
۲۳۳	مراحل اجرای روش تحقیق اقدام پژوهی
۲۳۷	نکات چند درباره آموزش ریاضی
۲۳۸	راه های پیشنهادی برای تدریس ریاضی
۲۳۹	چگونگی انتخاب روش های جدید
۲۴۰	منابع تحقیق
۲۴۰	منابع بیشتر برای مطالعه
۲۴۱	فصل چهاردهم: پژوهش اسنادی (Documentary Research)
۲۴۱	اهداف یادگیری فصل چهاردهم:
۲۴۱	مقدمه
۲۴۲	انواع پژوهش ها به لحاظ سطح
۲۴۲	تعاریف
۲۴۳	کاربردها و ویژگی های روش مطالعه اسنادی
۲۴۴	تحلیل اسنادی به چه انواعی قابل تقسیم است ؟
۲۴۷	مراحل اجرای روش اسنادی
۲۵۴	منابع
۲۵۵	منابع بیشتر برای مطالعه
۲۵۷	واژه نامه